

1. Definiția omului și anterioritatea sa față de cetate (*Pol.*, I, 2, 1252b 27 – 1253a 39): Comunitatea deplină, pentru a spune astfel, formată din mai multe sate, este cetatea, care realizează independența maximă a tuturor și care se creează în vederea vieții, deși dăinuie în vederea vieții bune¹. De aceea, întreaga cetate are un caracter natural, chiar dacă și comunitatea primă este astfel. Căci cetatea este scopul acestor < comunități prime >, deoarece natura este scop. Noi spunem că natura fiecărui lucru este ceea ce s-a îndeplinit prin devenire², ca de pildă în cazul omului, al calului sau al familiei. De asemenea, cauza finală și scopul sunt binele maxim, iar independența este atât un scop, cât și un bine maxim. Din acestea rezultă că cetatea este naturală și că omul este în mod natural un viețuitor politic, pe când cel lipsit de o cetate (natural, și nu prin accident) se află fie mai presus, fie mai prejos de om, asemenea celui ponegriț de Homer: „fără un neam, fără o lege și fără un sălaș”³. Totodată, o astfel de ființă este în mod natural dornică de război, fiind ca o piesă

izolată în jocul de pietricele. Apoi, apare evident de ce omul este un viețuitor politic, mai degrabă decât orice albină și orice ființă gregară. Căci natura nu creează nimic fără scop, precum am spus, însă, dintre toate vietățile, numai omul are limbaj. Glasul este numai semnul plăcerii și al durerii și aparține și altor viețuitoare, căci natura lor a ajuns numai până la sesizarea plăcerii și a durerii și la semnificarea lor reciprocă, pe când limbajul servește exprimării utilului și dăunătorului, precum și a dreptății sau nedreptății. Această însușire este proprie omului, spre deosebire de alte animale, așa că numai el sesizează dreptul și nedreptul, pe lângă alte senzații⁴. Comunitatea acestor ființe creează familia și cetatea. Iar cetatea este anterioară în mod natural⁵ familiei și fiecăruia dintre noi, căci întregul trebuie să existe înaintea părții. Apoi, dacă se înlătură < corpul >, nu va mai exista nici piciorul, nici mâna, decât prin omonimie, precum se poate numi < „mână” > una din piatră, căci așa este ea după moarte. Toate lucrurile se definesc prin rolul și prin capacitatea lor, astfel încât despre cele care nu mai au același rol nu se mai poate spune că sunt aceleași, ci doar că sunt omonime. Este așadar evident că cetatea este anterioară prin natură în raport cu fiecare. Deși fiecare < ins > separat nu este independent, totuși el este asemenea părților față de întreg; iar cel incapabil să existe într-o comunitate, sau care nu are nevoie s-o facă din cauza independenței sale, nu este o parte a cetății, ci este o fiară ori un zeu⁶. Așadar, există în toți pornirea

naturală pentru o asemenea comunitate, iar întemeietorul ei a cauzat cele mai mari bunuri. Precum omul care își împlinește menirea este cea mai bună dintre ființe, tot așa cel lipsit de lege și de dreptate este cea mai rea dintre toate, căci nedreptatea dotată cu arme este lucrul cel mai neprielnic. Însă omul se naște înarmat cu posibilitatea de a realiza înțelepciunea practică⁷ și virtutea, care se pot foarte ușor folosi în scopuri opuse. De aceea, el este cel mai nelegiuit și mai sălbatic în lipsa virtuții și este cel mai nesățul de dragoste și hrană. Simțul dreptății are un caracter politic, căci dreptatea este ordinea comunității politice și discernerea a ceea ce este drept.

4. Analogia dintre relațiile originare ale familiei și pluralitatea guvernărilor politice (*Pol.*, I, 12, 1259a 36 – 1259b 6): Există trei părți ale administrării familiei, din care una este arta de a stăpâni, despre care s-a tratat mai înainte⁹, apoi este aceea părintească, iar a treia este cea care ține de cuplu. Atât asupra femeii, cât și asupra copiilor se exercită o stăpânire ca și asupra unor oameni liberi în ambele cazuri, deși stăpânirea nu are loc în același fel, ci față de femeie ea < seamănă > cu puterea politică, pe când față de copii, ea < seamănă > cu puterea regală¹⁰. Bărbatul este mai degrabă dominant decât femeia, dacă nu a fost alcătuit contra naturii; < la fel > este cel mai vârstnic și mai desăvârșit față de cel mai tânăr și mai necopt. Așadar, în cazul celor mai multe guvernări politice, cel care stăpânește alternează cu cel care este stăpânit, deoarece se dorește o egalitate naturală și o lipsă totală de diferență.

12. Definiția cetățeanului (*Pol.*, III, 1, 1275a 18 – 1275b 4):

E limpede ce spunem: cercetăm cetățeanul într-un sens absolut¹⁸,

pe acela al cărui statut nu trebuie îndreptat cu nimic. Pe urmă, în privința celor care au fost lipsiți de drepturi sau au fost exilați, există aceleași dificultăți și soluții. Cetățeanul în sens absolut nu se poate defini în nici un fel mai bine decât prin participarea la o funcție de judecată sau de magistratură. Dintre magistraturi, unele sunt desemnate pe o singură perioadă de timp, astfel încât nu este permis ca ele să fie împlinite de același individ de două ori, pe când altele sunt definite pe o perioadă de timp limitată. Există însă și unele nelimitate, ca de pildă aceea de judecător sau de membru al adunării. S-ar putea însă replica repede faptul că aceștia nu sunt magistrați și nu iau parte, din acest motiv, la putere, chiar dacă este ridicol să nu recunoști magistratura în cazul celor care sunt cei mai puternici. Dar această distincție este inutilă, deoarece sensul ei se referă numai la cuvinte, deoarece nu există un termen pentru judecător și pentru membrul adunării, care să îi desemneze pe amândoi în același timp. Să propunem drept denumire, de pildă, „magistratură nedeterminată”¹⁹, căci noi îi recunoaștem drept cetățeni pe cei care participă astfel < la putere >. Așadar, cam aceasta este cea mai potrivită definiție pentru toți cetățenii pe care i-am numit. Nu trebuie omis faptul că lucrurile ale căror subiecte se deosebesc după specie, iar dintre ele unul este prim, celălalt secund, și așa mai departe, nu au absolut nimic în comun prin ele însele sau au prea puțin²⁰. Noi sesizăm faptul că cetățile se deosebesc reciproc după specie, unele fiind posterioare,

altele anterioare: cele greșit întocmite și deviate sunt posterioare celor întocmite fără greșală. Va reieși mai târziu cum le numim noi pe cele deviate, astfel încât și cetățeanul va fi diferit, potrivit fiecărui tip de constituție.

15. Prietenia ca esență a comunității politice (*Pol.*, III, 9, 1280b 31 – 1281a 2): Deși toate acestea sunt necesare pentru ca o cetate să existe, totuși cetatea încă nu există dacă toate acestea se realizează, ci < o cetate > este o comunitate ce are drept scop viața bună, urmărind viața independentă și desăvârșită, atât a familiei, cât și a clanului. Desigur, ea nu este una și aceeași fără cei care locuiesc pe același teritoriu și încheie reciproc căsătorii. Așa se nasc în cetăți alianțele, fratriile, riturile sacre și aspectele vieții în comun. Acestea sunt rezultatul prieteniei²⁴, iar prietenia este alegerea vieții în comun. Scopul cetății este viața bună și acestea < de mai sus > există în vederea < aceluiași > scop, iar cetatea reprezintă comunitatea clanurilor și a satelor în vederea unei vieți desăvârșite și independente. Aceasta înseamnă, așa cum am spus-o, o viață bună și fericită.

16. Locul politicii între celelalte științe (practice) și dreptatea ca obiect al ei (*Pol.*, III, 12, 1282b 14-23): În toate științele și artele scopul este binele; < binele > cel mai mare se află în cel mai înalt grad în < știința > suverană asupra tuturor, și aceasta este știința²⁵ politică²⁶, iar binele politic este dreptatea, adică avantajul comun. De aceea, tuturor li se pare că dreptatea este un fel de egalitate, iar aceștia sunt de acord până la un anumit grad cu cele spuse în tratatele filosofice în care se discută probleme de etică, anume ce este și la cine se referă dreptatea, iar acolo se spune că ea trebuie să fie egalitatea celor egali²⁷. Dar nu trebuie lăsat deoparte modul în care există egalitatea și modul în care există inegalitatea, pentru că aici se află o dificultate a filosofiei politice.